

SÚKROMNÉ VOJENSKÉ A BEZPEČNOSTNÉ SPOLOČNOSTI – NOVODOBÉ ŽOLDNIERSTVO ALEBO LEGÁLNE NADNÁRODNÉ PODNIKANIE V OBLASTI OZBROJENÝCH KONFLIKTOV?

Daniel Bednár*

Abstrakt: Vedeckým zámerom predkladaného príspevku je prostredníctvom historickej, analytickej, komparatívnej a indukčnej metódy odlíšenie klasického žoldnierstva, ako ho definuje medzinárodné právo, od pôsobenie tzv. súkromných vojenských a bezpečnostných spoločností (private military and security companies – PMSC). Tie sa vo forme obchodných spoločností objavujú v rôznych oblastiach medzinárodného krízového manažmentu a tvoria v súčasnosti nezanedbateľný komponent ozbrojenej prítomnosti v jednotlivých konfliktoch. Sú tiež pomerne výnosným predmetom „nadržného“ podnikania s pomerne nejasne stanovenými pravidlami, do ktorých značne zasahuje aj medzinárodné právo ozbrojeného konfliktu (medzinárodné humanitárne právo). V predmetnom príspevku sa snažíme zaujať stanovisko aj k tzv. *hard a soft law* iniciatívam, ktorých cieľom je potlačiť proliferáciu týchto spoločností, (resp. ich vznik a pôsobenie regulovať) a sformulovať závery *de lege ferenda* v súvislosti s participačným procesom Slovenskej republiky na Dokumenty z Montreaux.

Kľúčové slová: súkromné vojenské a bezpečnostné spoločnosti, žoldnieri, ozbrojené sily, medzinárodné humanitárne právo, ozbrojený konflikt, právne postavenie

„Hostes hi sunt, qui nobis aut quibus nos publice bellum decrevimus; ceteri latrones aut praedones sunt – nepriatelia sú tí, ktorí nám alebo my sme im verejne vypovedali vojnu: ostatní sú banditi alebo lupiči.“
(Pomp. D. 50, 16, 118)

1. NA MET IPSA SCIENTIA POTESTAS EST¹

Naším skromným zámerom je prostredníctvom predkladaného príspevku vzdať hold koryfejovi česko-slovenskej vedy medzinárodného práva, profesorovi Antonínovi Hobzovi pri príležitosti 140. výročia jeho narodenia. Prof. Hobza popri svojom diele Úvod do medzinárodného práva mierového, publikovanom v r. 1935 mal v úmysle vydať aj prvú československú učebnicu práva vojnového, ale nadchádzajúci ozbrojený konflikt svetového rozsahu mu túto snahu a odhodlanie znemožnil. Základ diela malo tvoriť pojednanie o vojnovom práve pozemnom, ktoré uverejnil v r. 1923 ako prvú časť štvordielnej učebnice medzinárodného práva.

V zmenených spoločenských podmienkach po ukončení druhej svetovej vojny, znovuvytvorenia vysokých škôl v českých krajinách a akútnom nedostatku vysokoškolských učebníc však ešte stihol vydať súbor svojich prednášok o vojnovom práve, ktoré sa konali na Právnickej fakulte Karlovej univerzity do r. 1939. Sám autor v úvode predmetného diela

* JUDr. Daniel Bednár pôsobí na oddelení medzinárodného práva sekcie obrannej politiky Ministerstva obrany SR a ním prezentované názory a závery nie je možné stotožňovať s oficiálnymi stanoviskami a postojmi jeho zamestnávateľa. Email: Daniel.BEDNAR@mod.gov.sk.

¹ Lebo aj sama veda je mocou (silou).

s názvom *Prehľad medzinárodného práva vojnového s dodatkom o trestaní vojnových zločincov* z r. 1946 konštatuje, že na základe najnovšej svetovej literatúry a skúseností nadobudnutých počas svetovej vojny je takmer nemožné pripraviť v krátkom čase komplexnú publikáciu o medzinárodnom vojnovom práve. Podľa Hobzu „pojem vojny je v rozpore s ideou práva. Podľa zdravého rozumu nie je zásadný rozdiel medzi individuálnou vraždou a kolektívnym vraždením, ktorým je vojna. A tiež niet zásadného rozdielu medzi právom na obranu proti vražednému útoku a vojnou obrannou. Nedá sa uznávať iná morálka pre život vnútroštátny a iná pre život medzinárodný.“² Týmto názorom, ktorý bol publikovaný v prvej polovici 20. storočia sa pokúsme preniesť do oblasti právnej regulácie ozbrojených konfliktov a jej tzv. „šedej zóny“, v ktorej sa aj v 21. storočí údajne pohybujú privátne subjekty zúčastňujúce sa na nepriateľstve a preberajúce časť výsostných právomocí štátov na použitie ozbrojenej sily. Ide však o *terra incognita* alebo o historickú notoriu?

2. HISTORICKÉ KONOTÁCIE

Privatizácia ozbrojených konfliktov vo forme žoldnierstva má v medzinárodných vzťahoch pomerne dlhú tradíciu a rozhodne nepatrí medzi novodobé úkazy na „bojových poliach cti a slávy“. Ako príklad z obdobia staroveku môžu poslúžiť grécki žoldnieri (lat. *mercenarius, soldier of fortune* – vojak šťasteny) v službách perzských kráľov alebo germánska jazda pôsobiaca v rímskych légiách pod velením G. I. Caesara.³ K masovému rozšíreniu žoldnierstva došlo v období neskorého stredoveku a novoveku, keď sa ukázalo, že inštitúty krajinských šľachtických hotovostí a šľachtických bandérií nemôžu konkurovať profesionálnym zoskupeniam osôb, ktoré sa živia výkonom „vojenského remesla“. V tomto období neexistencie štátneho monopolu na výkon vojenskej služby sa v notoricky známom diele Nicolla Machiavelliho *Vladár* objavuje odporúčanie pre panovníka, aby sa pri zabezpečení vlastnej obrany a dobyvačných plánoch spoliehal na vlastné vojsko (ide o zárodok národných armád?), keďže žoldnierske vojsko považuje za „nestále a motivované len výhradne ziskom“.⁴ To môže vyústiť k prechodu takého vojska na stranu protivníka, ktorý ponúkne vyššiu odmenu alebo k jeho „ústupu“ z bojiiska v prípade, že sa situácia nevyvíja pre najímateľa priaznivo. Predmetné závery Machiavelli sformuloval pod vplyvom empirických skúsenosti z konfliktov medzi talianskymi mestskými štátmi v 15.–16. storočí kde našli značné uplatnenie aj „podnikatelia vo vojenskom remesle“, známi ako *Condottieri*. Práve oni boli predchodcovia podnikateľov a majiteľov plukov, ktorí boli rozšírení v období tridsaťročnej vojny a aj v nasledujúcich dekádach (napr. Albrecht z Valdštejna). Príkladom takýchto nájomných vojakov boli tiež preslávení nemeckí peší žoldnieri, tzv. landsknechti, ktorí v r. 1515 bojovali vo francúzskom žolde v bitke pri Marignane a ktorí sa sami titulovali ako „čierna légia“ alebo „čierna banda“. Na opačnej strane vo vojsku Milánskeho vojvodu bojovali švajčiarski žoldnieri, ktorí boli

² HOBZA, Antonín. *Prehľad mezinárodního práva válečného. Dodatek: Trestání válečných zločinců*. Praha: Všehrd, 1946, s. 17.

³ KADLEČÍK, Branislav. Zastavenie návratu žoldnierstva dôsledným uplatňovaním medzinárodného zákazu. verbovania, využívania, financovania a výcviku žoldnierov. *Justičná revue*. 2010, roč. 62, č. 2, s. 234.

⁴ MACHIAVELLI, Nicollo. *Úvahy o vládnutí a vojenství*. Praha: Argo, 2001, s. 45.

už v tom čase vyhľadávanými profesionálmi. Nie náhodou si pápež Július II. vytvoril v roku 1506 osobnú pápežskú gardu práve z vychýrených Švajčiarov, ktorí strážia múry Vatikánu dodnes.

K masovému nasadeniu žoldnierskych formácií došlo aj počas americkej vojny za nezávislosť. Na potlačenie povstania v britských kolóniách v Severnej Amerike verbovala londýnska vláda vojakov aj na európskom kontinente. Vyslanci kráľa Juraja III. mali úspech predovšetkým v Nemecku: podľa zmluvy uzavretej 15. januára 1776 dal hessensko-kasselský gróf Fridrich II. Britom za 21,3 milióna toliarov k dispozícii 17 000 vojakov. Aj v iných nemeckých štátoch verbovali vojakov do boja na druhej strane Atlantiku. Zmluvy o vyslaní vojenských jednotiek do Severnej Ameriky uzavreli totiž aj ďalšie nemecké krajiny. Po podpísaní zmluvy o subsídiách vyslali Nemci do Ameriky 12 000 mužov z Bremerhavenu a Cuxhavenu. V zmluve sa presne stanovilo, ako majú britskí splnomocnenci odvádzať vojakov. Žold hessenských vojakov sa mal určovať podľa bežných britských sadzieb.

V období dokonštituovania národných štátov dochádza aj k inštitucionalizácii vojenskej služby (brannej povinnosti), vzniku národných armád a mechanizmov penalizovania služby v cudzom vojsku,⁵ čo však neznamená definitívny zánik klasického žoldnierstva. V druhej polovici 20. storočia v súvislosti s dekolonizáciou a bojom o právo národov na sebaurčenie dosiahlo klasické žoldnierstvo opäť značný rozmach, najmä na pôde afrického kontinentu, kde dochádzalo nielen k priamej účasti žoldnierov na bojových operáciách, ale aj k ich použitiu na zvrhnutie miestnych vlád a režimov. Ako príklad násilnej zmeny vlády môže poslúžiť prípad žoldnierov financovaných CIA, ktorí vpadli v júni r. 1954 do Guatemaly z Hondurasu a Nikaraguy a zvrhli prezidenta Arbenzeho kvôli podozreniam z afiliácie ku komunizmu. Najviac pertraktovaným príkladom žoldnierstva v európskom priestore bola francúzska Cudzinecká légia (*Légion Étrangère*), ktorá sa regrutovala z cudzincov, najmä dezertérov z cudzích armád, a používala sa iba na službu v kolóniách. Právo na túto légiiu bolo pre Francúzsko zachované v čl. 179 Versaillskej mierovej zmluvy. Rovnaký článok zakazoval Nemecku vysielat' do cudzích štátov vojenské misie alebo vojenské osoby, aby tam pomáhali vo vojenskom výcviku. Pre štáty spojené a združené, t. j. víťazné mocnosti obsahuje naopak záväzok nevyužívať za týmto účelom príslušníkov Nemeckej ríše.⁶ V súčasnosti je podľa francúzskej legislatívy Cudzinecká légia integrálnou súčasťou ozbrojených síl Francúzskej republiky, tzn., že v prípade služby občana SR v tejto jednotke bez predchádzajúceho súhlasu orgánov SR pripadá do úvahy jeho stíhanie pre trestný čin služby v cudzom vojsku.

3. PRÁVNE POSTAVENIE ŽOLDNIEROV

Ženevské konvencie postavenie týchto osôb pôvodne neupravovali. K právnemu vymedzeniu postavenia žoldnierov došlo až pod vplyvom veľkého rozšírenia a diskreditá-

⁵ „Za normálnych okolností bývajú do armády prijímaní len štátni príslušníci (len štátni občania). Ak tomu tak nie je, nemožno podľa práva robiť rozdiel medzi príslušníkmi armády na základe ich štátnej príslušnosti. Ak však padnú cudzí (v zmysle občianstva) príslušníci armády do rúk nepriateľa, ktorý je ich domovským štátom, môže tento s nimi zaobchádzať ako so zradcami.“ HOBZA, A. *Přehled mezinárodního práva válečného* Dodatek: *Trestání válečných zločinců*, s. 32.

⁶ HOBZA, Antonín. *Přehled mezinárodního práva válečného. Dodatek: Trestání válečných zločinců*, s. 32.

cie žoldnierstva v období bojov za národné oslobodenie, respektíve bojov proti nemu.⁷ Udialo sa tak Dodatočným protokolom k Ženevským konvenciam z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov (Protokol I), prijatou 8. júna 1977 v Ženeve (oznámenie č. 168/1991 Zb.). Na diplomatickej konferencii najmä rozvojové štáty presadzovali celosvetový zákaz žoldnierstva.⁸ Žoldnieri sa vymykajú tradičným kategóriám osôb vylúčených z ochrany humanitárneho práva, pretože ich vyčlenenie nijak nesúvisí so zásadou rozlišovania.⁹ Podľa článku 47 ods. 1 Protokolu I žoldnieri nemajú právo na postavenie príslušníkov ozbrojených síl (kombatantov) alebo vojnových zajatcov.¹⁰ Konštitutívne prvky definície žoldniera podľa článku 47 ods. 2 Protokolu I musia byť naplnené kumulatívne, čoho dôsledkom je, že vymedzenie tohto pojmu je veľmi reštriktívne a je možné jeho obchádzanie (najmä pri kategórii „motivácia osobným ziskom“). Rozšírenú definíciu pojmu žoldnier obsahuje článok 1 ods. 1 a 2 Medzinárodného dohovoru proti verbovaniu, využivaniu, financovaniu a výcviku žoldnierov, ktorý pamätá aj na osoby, ktoré sú špeciálne najaté na vykonávanie násilných činov zameralých na zvrhnutie vlády alebo iné ohrozenie ústavného poriadku štátu alebo jeho územnej celistvosti. Dohovor obsahuje záväzky kriminalizovať konania súvisiace s organizáciou a využívaním žoldnierov. Dohovor je skôr nástrojom medzinárodného trestného práva (napr. mlčí o typoch ozbrojených konfliktov, v ktorých sa môžu žoldnieri vyskytovať, a tým sa prezumuje, že sa vzťahuje na medzinárodné ozbrojené konflikty aj na ozbrojené konflikty nemedzinárodného charakteru). V Článku 12 je obsiahnutá zásada *aut dedere aut iudicare* a tým sa značne odlišuje od noriem medzinárodného humanitárneho práva, z ktorého len reciproval definíciu žoldnierstva (Článok 47 Dodatočného protokolu I).

Keďže predmetný dohovor dosiaľ ratifikovalo len 33 štátov, je pomerne odvážne ho nazývať „univerzálnym nástrojom“ potlačovania žoldnierstva. Reakciou na časté štátne prevraty v Afrike, uskutočňované za použitia žoldnierov, bol prijatý aj regionálny Dohovor na odstránenie žoldnierstva v Afrike v Libreville 3. júla 1977. Dohovor reciproval definície žoldnierstva z vyššie uvedených právnych nástrojov. Slovenská republika nie je zmluvnou stranou Dohovoru proti verbovaniu, využivaniu, financovaniu a výcviku žoldnierov a nemá ani právnu úpravu, ktorá by konania súvisiace so žoldnierstvom kriminalizovala. Trestným zákonom je postihovaná len služba v cudzom vojsku (§ 392 zákona

⁷ ONDŘEJ, J. – ŠTURMA, P. – BÍLKOVÁ, V. – JÍLEK, D. a kolektív. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 158.

⁸ DETTER, Ingrid. *The Law of War*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 147.

⁹ FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2007, s. 53.

¹⁰ 1. Žoldnier nemá právo na status kombatanta alebo vojnového zajatca.

2. Žoldnier je osoba, ktorá:

- a) je špeciálne najatá v mieste alebo v zahraničí na to, aby bojovala v ozbrojenom konflikte;
- b) skutočne sa priamo zúčastňuje na nepriateľských akciách;
- c) svojou účasťou na nepriateľských akciách motivuje hlavne osobným ziskom a stranou v konflikte alebo v jej mene je jej skutočne slúbená materiálna odmena podstatne prevyšujúca odmenu slúbenú alebo platenú kombatantom podobných hodností a funkcií v ozbrojených silách tejto strany;
- d) nie je občanom strany v konflikte ani nemá trvalé bydlisko na území kontrolovanom stranou v konflikte;
- e) nie je príslušníkom ozbrojených síl strany v konflikte a
- f) nebola vyslaná štátom, ktorý nie je stranou v konflikte na plnenie oficiálnych úloh ako príslušník jeho ozbrojených síl.

č. 300/2005 Z. z.), ktorá sa netýka pôsobenia v žoldnierskych zoskupeniach ani v neuznaných povstaleckých skupinách, čo sa v súvislosti s recentným konfliktom na Ukrajine (v ktorom sa zúčastňujú bez povolenia aj občania Slovenskej republiky) javí ako nedostatok domácej právnej úpravy a na jeho odstránení a prijatí relevantnej legislatívy v súčasnosti pracuje Ministerstvo spravodlivosti SR.

4. POSTAVENIE ZAMESTNANCOV SÚKROMNÝCH VOJENSKÝCH A BEZPEČNOSTNÝCH SPOLOČNOSTÍ PODĽA MEDZINÁRODNÉHO HUMANITÁRNEHO PRÁVA

S vývojom privatizácie ozbrojených konfliktov súvisí aj vznik tzv. súkromných vojenských a bezpečnostných spoločností (*PMSC*), ktoré sa oddelili od klasického žoldnierstva a vznikajú ako obchodné spoločnosti s predmetom podnikania, často ťažko odlišiteľným od žoldnierstva, keďže motivácia osobného zisku je u „zamestnancov“ pomerne jasná. Vznik takýchto spoločností je možné vystopovať do 60. rokov 20. storočia, keď bývalí britskí veteráni *SAS (Special Air Services)* založili spoločnosť *WatchGuard International*. K rozmachu tohto „podnikania“ došlo začiatkom 90. rokov po konci studenej vojny, keď sa množstvo demobilizovaných bývalých príslušníkov ozbrojených síl antagonistických blokov ocitlo bez zamestnania. Pomerne častým argumentom pri determinácii právneho postavenie *PMSC* je, že tieto subjekty nemajú podľa medzinárodného humanitárneho práva jasne vymedzené postavenie, z ktorého vyplývajú záväzky takéhoto subjektu a jeho zamestnancov. Z perspektívy medzinárodného humanitárneho práva je toto tvrdenie zavádzajúce. Práva a povinnosti samotných spoločností medzinárodné humanitárne právo nedefinuje, keďže ide o právnické osoby založené podľa súkromného práva. Ich zamestnancov však už definuje, aj keď to žiadny medzinárodný zmluvný inštrument priamo nezmieňuje. Identifikovanie predmetných záväzkov zamestnancov *PMSC* podmieňuje najmä ich vzťah ku konkrétnemu štátu a povaha vykonávaných činností, na ktoré sú kontrahovaní. Ich právne postavenie tak musí byť posudzované prípad od prípadu. Základnou otázkou teda ostáva, či ide o kombatanov alebo civilistov. Ak by im bolo možné priznať postavenie kombatanta, tak je možné voči nim používať kedykoľvek ozbrojenú silu (stávajú sa legitímnym vojenským cieľom), ale zároveň aj oni disponujú „právnym titulom“ na priamu účasť na nepriateľstve (*direct participation in hostilities*). V prípade zajatia majú nárok na postavenie vojnového zajatca a nemôžu byť za účasť na nepriateľstve trestne stíhaní.¹¹ *Vice versa*, ak by išlo o civilné osoby, ktoré sa priamo zúčastňujú na nepriateľstve, tak by im postavenie kombatanta neprináležalo (*unprivileged belligerents or unlawful combatants*), rovnako ani postavenie vojnového zajatca. Následne by mohli byť za účasť na nepriateľstve trestne stíhaní, aj keby sa nedopustili žiadneho porušenia noriem medzinárodného humanitárneho práva.¹² Pojem kombatant má v medzinárodnom humanitárnom práve svoj špecifický význam, ktorý nie je synonymom veľmi všeobecného pojmu „bojovník“. Medzinárodné humanitárne právo

¹¹ Článok 43 (2) Dodatkového Protokolu I k Ženevským konvenciam z r. 1949 zakladá právo kombatanov na priamu účasť na nepriateľstve.

¹² DORMANN, Knut. The legal situation of “unlawful/unprivileged combatants”. *International Review of the Red Cross*. 2003, Vol. 85, No. 849, s. 45.

rozoznáva 4 kategórie osôb, ktoré sa môžu považovať za kombatantov,¹³ ale na účely ďalšej argumentácie sú však relevantné nasledujúce 2 kategórie:

- príslušníci ozbrojených síl štátu, ktorý je stranou ozbrojeného konfliktu, alebo príslušníci domobrany a dobrovoľníckych zborov, ktoré sa sformovali ako súčasť ozbrojených síl,¹⁴
- ďalší príslušníci domobrany a dobrovoľníckych zborov, ktorí sa sformovali ako organizované hnutie odporu náležiacie k jednej zo strán ozbrojeného konfliktu za splnenia nasledujúcich podmienok: patria pod velenie osoby, ktorá zodpovedá za svojich podriadených, nosia z diaľky rozoznateľný rozlišujúci znak, otvorene nosia zbrane a vedú operácie v súlade so zákonmi a obyčajmi vojny.¹⁵

Zamestnanci *PMSC* by mohli byť považovaní za príslušníkov ozbrojených síl štátu len za predpokladu, že by boli najatí na výkon svojej činnosti priamo štátom, ktorý je stranou ozbrojeného konfliktu a s jeho súhlasom by došlo k inkorporovaniu týchto zamestnancov do štátnych ozbrojených síl. Tým pádom by im prináležalo aj postavenie kombatanta. Načrtnutý postup je však veľmi nepravdepodobný, keďže väčšina kontraktov s *PMSC* je uzatváraná klientami odlišnými od štátnych entít. Je možné konštatovať, že medzinárodné humanitárne právo jasne stanovuje, že príslušníci ozbrojených síl štátu majú nárok na postavenie kombatantov, na druhej strane však neposkytuje návod na to, ktoré osoby možno považovať za príslušníkov ozbrojených síl. Pokiaľ článok 4A (1) Tretej Ženevskej konvencie je zameraný na osoby formálne začlenené do stavu ozbrojených síl, článok 4A (2) sa zaoberá členmi skupín, ktoré sú štruktúrne nezávislé na takýchto silách, ale napriek tomu bojujú spolu s nimi. Toto ustanovenie malo vyriešiť nejasnosti ohľadom postavenia partizánov počas druhej svetovej vojny. Aby mohli byť zamestnanci *PMSC* považovaní za príslušníkov domobrany a ďalších dobrovoľníckych zborov náležiacich k štátu, ktorý je stranou ozbrojeného konfliktu, musia spĺňať dve podmienky: skupina ako celok musí náležať k strane medzinárodného ozbrojeného konfliktu a musí spĺňať 4 podmienky ustanovené Článkom 4 (A) Tretej Ženevskej konvencie z r. 1949. Tzn., že len spoločnosti kontrahované štátom a počas ozbrojeného konfliktu konajúce v jeho mene (monopol štátu na použitie ozbrojenej sily), sú spôsobilé tieto požiadavky naplniť.¹⁶ Prof. Schmitt konštatuje, že vyššie uvedené kritériá by spĺňali aj *PMSC* najaté súkromnou entitou na podporu jednej zo strán ozbrojeného konfliktu.¹⁷

Dubióznym sa však javí, či za kombatantov treba považovať len osoby, ktoré priamo vykonávajú bojovú činnosť v priestore vojenských operácií alebo aj osoby kontrahované

¹³ Osoby uvedené v článku 4 A (1), (2), (3), (6) Tretej Ženevskej konvencie z r. 1949 a v článku 43 Dodatkového Protokolu I.

¹⁴ Článok 4 A (1) Tretej Ženevskej konvencie z r. 1949.

¹⁵ Článok 4 A (2) Tretej Ženevskej konvencie z r. 1949. Ďalšie dve kategórie kombatantov uvedené v článku 4 A (3) a (6) Tretej Ženevskej konvencie sú príslušníci pravidelných ozbrojených síl, ktorí sa hlásia k vláde alebo k moci, ktorú neuznáva mocnosť, ktorá drží zajatcov a účastníci *levée en masse* (obyvatelia neobsadeného územia, ktorí sa pri príchode nepriateľa z vlastného popudu chopia zbrane, aby bojovali proti prenikajúcemu vojsku, bez toho že by mali čas ustaviť sa v pravidelné ozbrojené sily, ak nosia otvorene zbrane a ak zachovávajú zákony a obyčaje vojnové).

¹⁶ GILLARD, Emanuela-Chiara. Business goes to war: private military/security companies and international humanitarian law. *International Review of the Red Cross*. 2006, Vol. 88, No. 863, s. 534.

¹⁷ SCHMITT, Michael. Humanitarian Law and direct participation in hostilities by private contractors or civilian employees. *Chicago Journal of International Law*. 2005, No. 5, s. 528.

na výkon logistickej podpory. Prikláňame sa k názoru, že ak ide o osoby jasne náležiacce k štátu, ktorým boli kontrahovaní, tak im všetkým prináleží postavenie kombatanťa. Tzn., že sú kontinuálne legitímnym vojenským cieľom, ale zároveň majú právny nárok na postavenie vojnového zajatca. Zamestnancov *PMSC*, ktorých by bolo možné považovať za kombatanťov na základe Článku 4A (2) Tretej Ženevskej konvencie z r. 1949, (t. j. tých, ktorí boli najatí štátom, ktorý je stranou medzinárodného ozbrojeného konfliktu na priamu účasť na nepriateľstve, spĺňajúcich 4 vyššie uvedené kritériá) bude pravdepodobne v reálnych situáciách len menšina.

Tretia Ženevská konvencia stanovuje výnimku z princípu, že len kombatanťi majú nárok na postavenie vojnového zajatca v prípade zajatia. V článku 4A (4) definuje ďalšiu kategóriu osôb, ktoré majú nárok na postavenie vojnového zajatca. Sú nimi „osoby, ktoré sprevádzajú ozbrojené sily, nie sú však priamo ich súčasťou, ako civilní členovia posádok vojenských lietadiel, vojnoví korešpondenti, dodávatelia, príslušníci pracovných jednotiek a služieb, majúcich na starosti blaho ozbrojených síl, pod podmienkou, že na to dostali povolenie od ozbrojených síl, ktoré sprevádzajú; tieto sú povinné im vydať na ten účel preukaz totožnosti podobný pripojenému vzoru“.¹⁸ Celkom bezpečne je možné konštatovať, že zamestnanci *PMSC* by spadali pod uvedenú kategóriu v prípade, ak by boli najatí na výkon nevojových činností a vybavení náležitým dokumentom (preukazom) od kontrahujúceho štátu.¹⁹ Zamestnanci *PMSC* nespádajúci do žiadnej z uvedených kategórií sú civilnými osobami. Postavenie civilných osôb majú aj zamestnanci najatí iným subjektom ako je štát. Účasť zamestnancov (kontraktorov) *PMSC* v postavení civilných osôb v oblastiach ozbrojených konfliktov by mala byť pomerne limitovaná, keďže z pohľadu medzinárodného humanitárneho práva ide o civilistov. Tí v prípade priamej účasti na nepriateľstve strácajú ochranu a stávajú sa legitímnym vojenským cieľom, respektíve keďže nedisponujú imunitami kombatanťa, sú aj trestne zodpovední za svoje činy voči strane konfliktu. Otázka vyvstáva, aké aktivity napĺňajú priamu účasť na nepriateľstve. Podľa Komentára MVČVK ide o akty, ktoré sú svojou povahou a účelom namierené na spôsobenie reálnej škody na osobách a technickom vybavení protivníka. Zásobovanie potravinami, poskytnutie prístrešia kombatanťom a „sympatizovanie“ s nimi priamu účasť na nepriateľstve nenapĺňa. Ide o potenciálnu „šedú zónu“, keďže medzinárodné humanitárne právo nedefinuje rozdiel medzi ofenzívnymi a defenzívnymi operáciami v prípade priamej účasti na nepriateľstve. Tzn., že nie je možné jednotne determinovať, či výkon sebaobrany zamestnancov *PMSC* je možné považovať za priamu účasť na nepriateľstve. V prípade výkonu strážnej služby vo vojenských objektoch, inštaláciách a ochrana konvojov (ako napr. v Iraku od r. 2003) dochádza k priamej účasti na nepriateľstve, keďže ide o legitímne vojenské ciele a straty na životoch zamestnancov *PMSC* je možné považovať v prípade útoku za povolené vedľajšie škody (*collateral damages*). Zamestnanci *PMSC* v tomto prípade nepoživajú privilégia kombatanťov a nemajú nárok na postavenie vojnového zajatca. To však neznamená, že sú úplne bez ochrany podľa noriem medzinárodného humanitárneho práva. Štvrtá Ženevská konvencia z r. 1949

¹⁸ Článok 4 A (4) Tretej Ženevskej konvencie z r. 1949.

¹⁹ Napr. pozícia Ministerstva obrany Spojeného kráľovstva je, že zamestnancov *PMSC* považuje za osoby sprevádzajúce ozbrojené sily podľa Článku 4A (4) Tretej Ženevskej konvencie z r. 1949 a najmä ich len na výkon logistických a podporných činností.

o ochrane civilného obyvateľstva počas ozbrojeného konfliktu (a Článok 75 Dodatkového protokolu I) im zabezpečuje aspoň minimálny štandard ochrany v prípade pozbavenia osobnej slobody, rovnako aj garancie počas trestného stíhania. V prípade ozbrojeného konfliktu nemedzinárodnej povahy túto ochranu zabezpečuje spoločný Článok 3 Ženevských konvencií z r. 1949, Dodatkový protokol II a normy obyčajového medzinárodného humanitárneho práva.

5. POVINNOSTI *PMSC* PODĽA MEDZINÁRODNÉHO HUMANITÁRNEHO PRÁVA

PMSC ako celok nie sú viazané normami medzinárodného humanitárneho práva. Jedinou výnimkou je situácia, ak *PMSC* pôsobí v ozbrojenom konflikte nemedzinárodnej povahy ako strana konfliktu podľa spoločného Článku 3 Ženevských konvencií alebo ako organizovaná ozbrojená skupina podľa Článku 1 (1) Dodatkového protokolu II. V takýchto prípadoch bude mať *PMSC* rovnaké záväzky ako každý nešťatný subjekt v ozbrojenom konflikte nemedzinárodnej povahy. V praxi je však vyššie uvedená situácia vysoko nepravdepodobná, pretože vyžaduje, aby sa *PMSC* samotná stala stranou konfliktu, a nie len konala v mene existujúcej strany konfliktu. Bezpochyby však *PMSC* majú záväzky podľa národného práva. Právnické osoby musia dodržiavať právo štátu, v ktorom pôsobia,²⁰ vrátane trestného, daňového, imigračného, pracovného práva, ako aj práva štátu, podľa ktorého sú založené. Platné národné právo môže rovnako ukladať záväzky podľa medzinárodného humanitárneho práva, ak sú inkorporované do právneho poriadku a tým sa stávajú záväznými aj pre nešťatné subjekty. Napr. porušenia humanitárneho práva sú často trestnými činmi podľa národného práva a v štátoch, ktoré kodifikovali trestnú zodpovednosť právnických osôb sa uplatňujú aj voči *PMSC*. Rovnako môžu byť niektoré porušenia humanitárneho práva považované protiprávne konania podľa predpisov iných právnych odvetví a zakladajúce nárok na náhradu spôsobenej škody. Riešením je prevencia. Vedenie *PMSC* by malo zabezpečiť školenie a tréning zamestnancov v oblasti medzinárodného humanitárneho práva s pravidelným preskúšaním. Rovnako by spoločnosť mala vypracovať štandardné operačné postupy a pravidlá nasadenia, ktoré by reflektovali ich záväzky podľa medzinárodného humanitárneho práva a platného miestneho práva. Existuje *soft law* iniciatíva, tzv. Medzinárodný Kódex správania pre poskytovateľov súkromných bezpečnostných služieb (*International Code of Conduct for Private Security Service Providers – ICoC*),²¹ ktorý spoločnosti pohybujúce sa v predmetnej oblasti priemyslu dobrovoľne podpisujú a zaväzujú sa tak v právne nevynútitelnej forme k rešpektovaniu ľudsko-právnych noriem a noriem medzinárodného humanitárneho práva. *ICoC* je výsledkom iniciatívy mnohých zainteresovaných strán vedených Švajčiarskom s cieľom stanoviť medzinárodné princípy a štandardy pre zodpovedné poskytovanie súkromných bezpečnostných služieb, najmä pri prevádzke v komplexnom medzinárodnom prostredí. Bol vypracovaný v novembri 2010 za účasti zástupcov *PMSC*, štátov

²⁰ Ak ale nie sú právnym aktom/zmlouvou vyňaté z miestnej jurisdikcie ako v prípade *PMSC* pôsobiacich v Iraku kde zamestnanci spoločnosti Blackwater zastreli 17 civilistov, ktorí pre nich nepredstavovali hrozbu. Stíhanie zodpovedných osôb irackými autoritami bolo vylúčené vzhľadom na ich jurisdikčné imunity.

²¹ Dostupné z: <http://icoca.ch/sites/all/themes/icoca/assets/icoc_english3.pdf>.

(Austrália, Spojené štáty americké, Veľká Británia a Švajčiarska konfederácia), organizácií občianskej spoločnosti a akademických pracovníkov. ICoC bol pri svojom vzniku v r. 2010 podpísaný 58 *PMSC*.²²

6. ZODPOVEDNOSŤ ŠTÁTOV NAJÍMAJÚCICH *PMSC*

Všeobecne platí, že štáty sa nemôžu zbaviť svojich záväzkov podľa medzinárodného humanitárneho práva tým, že kontrahujú *PMSC*. Medzinárodné humanitárne právo nebráni štátom najať na výkon niektorých aktivít (tradične spojených s výkonom štátnej moci) v ozbrojenom konflikte *PMSC*, ale zodpovednosť za porušovanie medzinárodných záväzkov zo strany *PMSC* je pričítateľná kontrahujúcemu štátu. Tretia a Štvrtá Ženevská konvencia obsahuje výnimky, ktoré do istej miery limitujú možnosť štátu preniesť na *PMSC* právo vykonávať určité činnosti: vyžaduje sa, aby tábor vojnových zajatcov a miesta internácie chránených osôb boli v priamej podriadenosti „zodpovedného dôstojníka“ ustanoveného z pravidelných ozbrojených síl alebo riadnej civilnej správy zadržávajúcej mocnosti.²³ Tzn., že štát môže zveriť prevádzkovanie týchto zariadení *PMSC* len v prípade, ak si ponechá priamu kontrolu, riadenie a dohľad nad predmetnými zariadeniami. Napr., ak štát zverí prevádzkovanie tábora pre vojnových zajatcov *PMSC*, musí zaistiť štandard zaobchádzania so zadržávanými osobami v súlade s ustanoveniami Tretej Ženevskej konvencie a nemôže sa zbaviť zodpovednosti tým, že za jeho nedodržanie je zodpovedná kontrahovaná spoločnosť.²⁴ Štáty musia ďalej zaistiť rešpektovanie medzinárodného humanitárneho práva spoločnosťami, ktoré si najímajú. Vyplyva to z ustanovenia spoločného Článku 1 Ženevských konvencií (štáty majú všeobecnú povinnosť zaistiť rešpekt a dodržiavanie noriem medzinárodného humanitárneho práva). Rozširovanie znalosti noriem medzinárodného humanitárneho práva je záväzok, ktorý musia štáty plniť aj v čase, keď sa nezúčastňujú ozbrojeného konfliktu. V prípade porušovania medzinárodného humanitárneho práva zo strany zamestnancov *PMSC* pripadá do úvahy aj zodpovednosť veliteľov ozbrojených síl a reprezentantov štátu na základe zodpovednosti nadriadenej autority. V praxi však zamestnanci *PMSC* neprijímajú rozkazy od vojenských veliteľov, ale od manažérov spoločnosti a spoločnosť sama by mala mať vypracovaný systém disciplinárnych postihov svojich zamestnancov. Štáty majú povinnosť vyšetrovať a stíhať vojnové zločiny, zo spáchania ktorých sú podozriví zamestnanci *PMSC*. Avšak rozsah a zameranie tohto príspevku nám neumožňuje venovať sa aj tejto rozsiahlej problematike. Podotkneme len, že štáty majú povinnosť buď predmetné zločiny stíhať pred svojimi súdmi alebo podozrivé osoby vydať na stíhanie príslušným autoritám v mieste kde došlo ku spáchaniu daných skutkov. Všetky štáty majú totiž povinnosť stíhať vážne porušenia (*grave breaches*) medzinárodného humanitárneho práva.

²² Dostupné z: <<http://icoca.ch/en/history>>.

²³ Článok 39 Tretej Ženevskej konvencie a Článok 99 Štvrtej Ženevskej konvencie.

²⁴ Článok 12 (1) Tretej Ženevskej konvencie ustanovuje že: Vojnoví zajatci sú v moci nepriateľskej mocnosti, nie však v moci jednotlivcov alebo vojenských oddielov, ktoré ich zajali. Nehľadiac na eventuálnu individuálnu zodpovednosť, je mocnosť, v moci ktorej sú zajatci, zodpovedná za zaobchádzanie s nimi.

7. KONTRAKTORI VERSUS ŽOLDNIERI

V súvislosti s vyššie uvedeným právnym postavením žoldnierov podľa Článku 47 Dodatkového protokolu I je potrebné komplexnejšie rozobrať niektoré z podmienok definície žoldnierov, ktoré musia byť kumulatívne naplnené. Veľmi problematickým sa javí rovnako ako pri analýze postavenia *PMSC* podmienka priamej účasti na nepriateľských akciách uvedená v odseku 2 (b) predmetného článku. Keďže v medzinárodnom humanitárnom práve neexistuje exaktná definícia tohto pojmu, významne sa znižuje možnosť, že dôjde k naplneniu podmienok definície žoldnierstva. Ďalej je potrebné zmeniť podmienku uvedenú v písm. (e), ktorá vylučuje z definície každého, kto je príslušníkom ozbrojených síl štátu, ktorý je stranou ozbrojeného konfliktu. Štát využívajúci služby žoldnierov môže túto podmienku jednoducho obísť formálnym inkorporovaním žoldnierov do svojich ozbrojených síl. Podľa nášho názoru celý Článok 47 stráca akýkoľvek praktický a právny zmysel. Bol prijatý len z politických dôvodov. Vytvára len ďalšiu kategóriu osôb, respektíve nelegálnych kombatanov, ktorým neprináleží postavenie vojnového zajatca v prípade zajatia. Tým nijak nemení už predtým existujúci právny stav upravujúci situácie, keď sa na nepriateľských akciách zúčastňujú osoby, ktorým neprináležia imunity kombatanov. Výsledkom aplikácie Článku 47 na osoby, ktoré kumulatívne naplnia podmienky žoldnierstva je, že sa na nich bude vzťahovať rovnaký rozsah práv a povinností ako na akékoľvek civilné osoby, ktoré sa priamo zúčastňujú na nepriateľstve. Znamená to, že zajatí žoldnieri nie sú automaticky pozbavení akejkoľvek ochrany podľa medzinárodného humanitárneho práva, ale stále im prináležia aspoň fundamentálne garancie obsiahnuté v Článku 75 Dodatkového protokolu I. Neexistencia tejto úpravy základných procesných garancií viedla v minulosti k „rýchlym procesom“ s osobami obvinenými z výkonu žoldnierstva (osoby boli odsudzované na trest smrti a popravené). Nakoniec Článok 47 nezakazuje štátom priznávať postavenie vojnového zajatca aj žoldnierom, len ustanovuje, že žoldnieri na rozdiel od príslušníkov štátnych ozbrojených síl nie sú oprávnení sa postavenia vojnového zajatca dovolávať, t.j. nemajú naň právny nárok. Aj keď skutočnej národnej praxe v tejto oblasti je málo, existujú prípady, keď štát vyhlásil, že prizná postavenie vojnového zajatca aj osobám spadajúcim pod definíciu žoldnierstva. Napr. v správe generálneho tajomníka OSN o Iránsko-Irackej vojne z r. 1988 sa uvádza, že Irán zadržal pri bojových akciách osoby s občianstvom tretích štátov, ktoré sú podozrivé z výkonu žoldnierstva, ale na miesto trestného stíhania im priznal postavenie vojnových zajatcov a náležite s nimi zaobchádzal.²⁵ Článok 47 Dodatkového protokolu I sa uplatňuje len v medzinárodných ozbrojených konfliktoch.

V ozbrojených konfliktoch nemedzinárodného charakteru neexistuje postavenie vojnového zajatca a tým pádom je zbytočné sa zaoberať právnym postavením osôb, ktoré aj v tomto type konfliktu naplnia definičné znaky žoldnierstva. Vztahuje sa na nich rovnaký rozsah práv podľa spoločného Článku 3 Ženevských konvencií a Dodatkového protokolu II ako na všetky civilné osoby, ktoré sa priamo zúčastňujú na nepriateľstve. Niet pochyb o tom, že aj osoby podieľajúce sa na výkone žoldnierstva sú povinné dodržiavať

²⁵ Report of Mission dispatched by the Secretary-General on the situation of prisoners of war in the Islamic Republic of Iran and Iraq, UN Doc S/20149, 24 August 1988, para. 65.

a rešpektovať medzinárodné humanitárne právo a v prípade vážnych porušení sa na nich vzťahuje individuálna trestná zodpovednosť.

Predchádzajúca analýza nás priviedla k nastoleniu otázky, či je možné zamestnancov *PMSC* považovať za žoldnierov. Je možné konštatovať, že na to neexistuje jednotná odpoveď. V zásade platí, že aj zamestnanci *PMSC* musia kumulatívne naplniť podmienky stanovené Článkom 47 Dodatočného protokolu I, aby mohli byť považovaní za žoldnierov. Považujeme za dostatočne preukázané, že stanovené podmienky vykazujú priam účelovú nemožnosť ich naplnenia, respektíve možnosť sa ich naplneniu úspešne vyhnúť. Príhodným sa javí uviesť často citovaný názor Geoffrey Besta: „žoldnier, ktorý sa nedokáže sám vylúčiť z predmetnej definície, si zaslúži byť zastrelený – a jeho právnik s ním“.²⁶ Fundamentálnym je fakt, že definície žoldnierstva v jednotlivých nástrojoch sa vzťahujú len na fyzické osoby a tým pádom vylučujú *PMSC*, ktoré sú právnickými osobami.

Jedným z kľúčových faktorov pri determinovaní postavenia zamestnancov *PMSC* je identita ich klienta. Ako už bolo vyššie uvedené, existuje možnosť, že v prípade, ak sú splnené určité podmienky, môžu byť zamestnanci považovaní za príslušníkov ozbrojených síl štátu, ktorý ich najal a tým sa vyhnú naplneniu podmienky uvedenej v Článku 47 (2), písm. e. Pri súčasnom trende znižovania početných stavov ozbrojených síl a politiky kontrahovania služieb kedysi výlučne zabezpečovaných priamo ozbrojenými silami sa táto situácia javí ako veľmi nepravdepodobná, ale nie nemožná. Podmienka motivácie osobným ziskom bude naplnená asi najjednoduchšie, kým podmienky v písm. (a) (b) vyžadujúce, aby bola osoba špeciálne najatá na boj v ozbrojenom konflikte a priamu účasť na nepriateľstve pravdepodobne väčšina osôb nenaplní. Väčšina *PMSC* operujúcich v Iraku a Afganistane bola najatá na poskytovanie logistických a „podporných“ činností pre ozbrojenú silu, čo vylučuje vedenie bojových operácií, ale situácia na mieste bola často odlišná od ustanovení kontraktu.

Podmienka ustanovená v písm. (d), že žoldnierom je osoba, ktorá nie je občanom strany v konflikte ani nemá trvalé bydlisko na území kontrolovanom stranou v konflikte, má opäť tendenciu vylúčiť značné množstvo osôb, keďže v praxi spôsobila, že napr. v Iraku a Afganistane z nej boli vylúčení všetci zamestnanci americkej, britskej a irackej národnosti z dôvodu účasti ich domovských štátov v ozbrojenom konflikte.²⁷

ZÁVEROM A DE LEGE FERENDA K DOKUMENTU Z MONTREAUX

Záverom možno konštatovať, že záväzný právny rámec regulujúci pôsobenie zamestnancov *PMSC* existuje a nie je potrebné prijímať nové pravidlá na medzinárodnej úrovni, ale dôslednejšie dbať o rozširovanie znalosti a dodržiavania už existujúcich noriem. Využívanie služieb *PMSC* významnými aktérmi medzinárodných vzťahov totiž implicitne evokuje „presvedčenie“ o legálnosti tohto druhu podnikania a preto nepredpokladáme, že by v blízkej budúcnosti došlo k politickej zhode (vôli) regulovať postavenie a pôsobenie *PMSC* (ako právnických osôb) na úrovni medzinárodného spoločenstva prostredníctvom

²⁶ BEST, Geoffrey. *Humanity in Warfare: The Modern History of the International Law of Armed Conflict*. 1980, s. 328.

²⁷ GILLARD, Emanuela-Chiara. Business goes to war: private military/security companies and international humanitarian law. *International Review of the Red Cross*. 2006, Vol. 88, No. 863, s. 569.

tvom právne záväzného (*hard law*) medzinárodného zmluvného dokumentu. Je možné súhlasiť s názorom, že v tomto prípade nejde o pozitívny trend.

Považujeme za preukázané, že považovanie zamestnancov *PMSC* za žoldnierov v právnom zmysle nie je účelné, keďže aj „klasickí“ žoldnieri sa dokážu veľmi jednoducho vyhnúť splneniu kumulatívnych podmienok, na základe ktorých možno považovať podľa medzinárodného humanitárneho práva určité osoby za žoldnierov.

V prípade *PMSC* je právne otáznе aj ich prípadné inkorporovanie do ozbrojených síl strany konfliktu zmluvou medzi konkrétnou „spoločnosťou“ a vládnuou entitou, ktorou by bol zabezpečený prenos kompetencie štátneho orgánu na súkromnú entitu, čím sa naráža na „nescudziteľnosť“ tradičných kompetencií a prerogatívov štátnych útvarov. Tento prístup by však vyžadoval komplexnejšiu analýzu. Samostatnou kapitolou je aj individuálna trestná zodpovednosť zamestnancov *PMSC* a varianty ich prípadného trestného stíhania pred medzinárodnými súdnymi inštitúciami, lokálnymi súdmi a eventuálnej možnosti náhrady nimi spôsobenej škody v občianskom súdnom konaní pred súdmi štátov, v ktorých dané spoločnosti sídlia (respektíve podľa práva, ktorých boli založené).

Z recentných pokusov regulovať pôsobenie *PMSC* je možné zaznamenať poväčšine len *soft law* iniciatívy na ich reguláciu, ako je aj iniciatíva vlády Švajčiarskej konfederácie a MVČK zo 17. septembra 2008 Dokument z Montreux (*The Montreux Document On pertinent legal obligations and good practices for States related to operations of private military and security companies during armed conflict*),²⁸ ktorý tvorí súbor praxe štátov s reguláciou *PMSC* a odporúča výklad jednotlivých noriem medzinárodného humanitárneho práva a prijatie vnútroštátnej legislatívy v súvislosti s certifikáciou jednotlivých spoločností, ako aj s trestnou zodpovednosťou právnických osôb. Na Dokument ku ktorému môžu pristúpiť štáty a medzinárodné organizácie (EÚ, NATO) nadväzuje Kódex správania *ICoC*, ktorý môžu podpísať jednotlivé *PMSC*, ktoré sa prihlásia k tejto iniciatíve. Slovenská republika zvažuje svoje pristúpenie k Dokumentu, ale súčasná legislatíva nereflektuje odporúčania, ktoré tvoria jeho obsah, keďže zákon č. 473/2005 Z. z. o poskytovaní služieb v oblasti súkromnej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov nepozná súkromné vojenské spoločnosti, ktoré operujú mimo územia SR v oblastiach ozbrojených konfliktov. Vymedzenie „súkromnej vojenskej a bezpečnostnej spoločnosti“ (*PMSC*) v Dokumente je pomerne vágne (je založené na dvoch príkladných výpočtoch) a zahŕňa v zmysle legislatívy SR nielen súkromné bezpečnostné spoločnosti („SBSky“) a neexistujúce súkromné vojenské spoločnosti, ale aj spoločnosti vykonávajúce obchodné, servisné a školiace aktivity. Úvodné deklarácie o tom, že z tohto dokumentu nevyplýva žiadna zmena medzinárodnoprávných záväzkov ani žiadne nové medzinárodnoprávne záväzky pre štát, ktorý sa k nemu prihlási, možno považovať za značne rozporné s povahou tohto dokumentu. Prinajmenšom prichádza ku konkretizácii, ak nie priamo k zmene obsahu medzinárodnoprávných, najmä obyčajových záväzkov tým, že sa štát prihlási k ich konkrétnej interpretácii a rovnako podpora tohto dokumentu musí byť chápaná ako prejav presvedčenia o záväznosti (*opinio iuris*) v možnom budúcom kontexte posudzovania vzniku obyčajových noriem medzinárodného práva. Predstavu o tom, že prípadná podpora Dokumentu z Montreux nemá a nebude mať dopad na

²⁸ Dostupné z: <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0996.pdf>.

medzinárodnoprávne záväzky SR, možno považovať za objektívne nesprávnu. Riešením by mohlo byť, aby prípadnému rozhodovaniu o podpore tohto dokumentu zo strany SR predchádzal proces v maximálnej miere analogický schvaľovaniu medzinárodnej zmluvy schvaľovanej vládou SR, vrátane detailnej analýzy dopadov na právny poriadok a administratívnu prax SR. Nemožno pominúť ani rovinu politického záväzku. SR nie je štátom, ktorý si môže dovoliť prijať takýto záväzok a následne jeho implementáciu v praxi úplne ignorovať, ako to možno pozorovať na praxi niektorých participujúcich štátov. V súvislosti s vyjadrením podpory Dokumentu z Montreux možno očakávať žiadosti o informácie o opatreniach, ktoré SR prijala na legislatívnej úrovni, respektíve akú pozíciu zaujala k odporúčaniam najlepšej praxe. Táto možnosť sa však týka nielen notoricky známych izolovaných tém ako je trestná zodpovednosť právnických osôb, ale potenciálne aj súvislých častí a možno aj absolútnej väčšiny súboru odporúčaní. Dokument z Montreux do značnej miery legitimizuje stúpajúci trend používania súkromných spoločností v kontexte ozbrojených konfliktov. Zoznam štátov, ktoré od začiatku podporujú tento dokument potenciálne preukazuje, že by mohlo ísť o jeden z jeho podstatných cieľov. Tento trend však sám osebe možno vnímať negatívne.

Dúfame, že predložený príspevok aspoň z časti naplní ambíciu nadviazať na „zdravé“ základy prvorepublikovej vedy medzinárodného práva reprezentovanej osobnosťami ako prof. Hobza, gen. Dr. Ečer a ďalšími ich nasledovníkmi, ktorí sa svojim dielom nepochybne významne zaslúžili aj o rozvoj partikulárnej oblasti medzinárodného práva – medzinárodného práva ozbrojeného konfliktu, respektíve medzinárodného humanitárneho práva.

Private Military and Security Companies – Modern Mercenarism or Legitimate Transnational Business in the Area of Armed Conflicts?

Daniel Bednár

Abstract: This paper wants to, by using historical, analytical, comparative and inductive methods, distinguish typical mercenarism as defined by the international law from the so-called private military and security companies (PMSC), which appear in the form of business corporations in various areas of international crisis management and currently represent a significant component of an armed presence in the present conflicts and quite profitable subject of “transnational” business with rather vaguely defined rules which are greatly affected by the International law of armed conflict (International humanitarian law). The paper is trying to take a position on the so-called hard and soft law initiatives which seek to suppress the proliferation of these companies (i.e. the creation and regulation) and to formulate conclusions *de lege ferenda* in connection with the participation process of the Slovak Republic in the Montreaux Document.

Key words: private military and security companies, mercenaries, armed forces, international humanitarian law, armed conflict, legal status